

JAKUB I EZAW

XIX w. Abraham [Ks. Rodzaju]

- wędruje z Babilonu do Ziemi Kanaan
- obietnica potomstwa
- ofiara z Izaaka
- ojciec narodów

Izaak

Jakub

12 synów (12 pokoleń)
(m.in. Józef Egipski, Juda, Lewi, Beniamin)

Egipt

400 lat niewoli

XIII w.

Mojżesz

[Ks. Wj., Kpł., Licz., PwP]

- niewola egipska
- 10 plag
- Pascha
- M. Czerwone
- 40 lat na pustyni
- dekalog

Jozue

[Ks. Jozuego]

- zdobycie Ziemi Obiecanej

Sędziowie

[Ks. Sędziów]

- teokracja

- Samson
- Gedeon
- Debora

XV w.

Saul

[Ks. Samuela, Królewskie, Kronik]

David

- walka z Goliatem
- wielki król
- romans z Batszeba

Salomon

- mądrość
- potężny
- zdrada i rozpad

Król. Półn.

- Izrael

→ niewola asyryjska

VIII w.

Król. Poł.

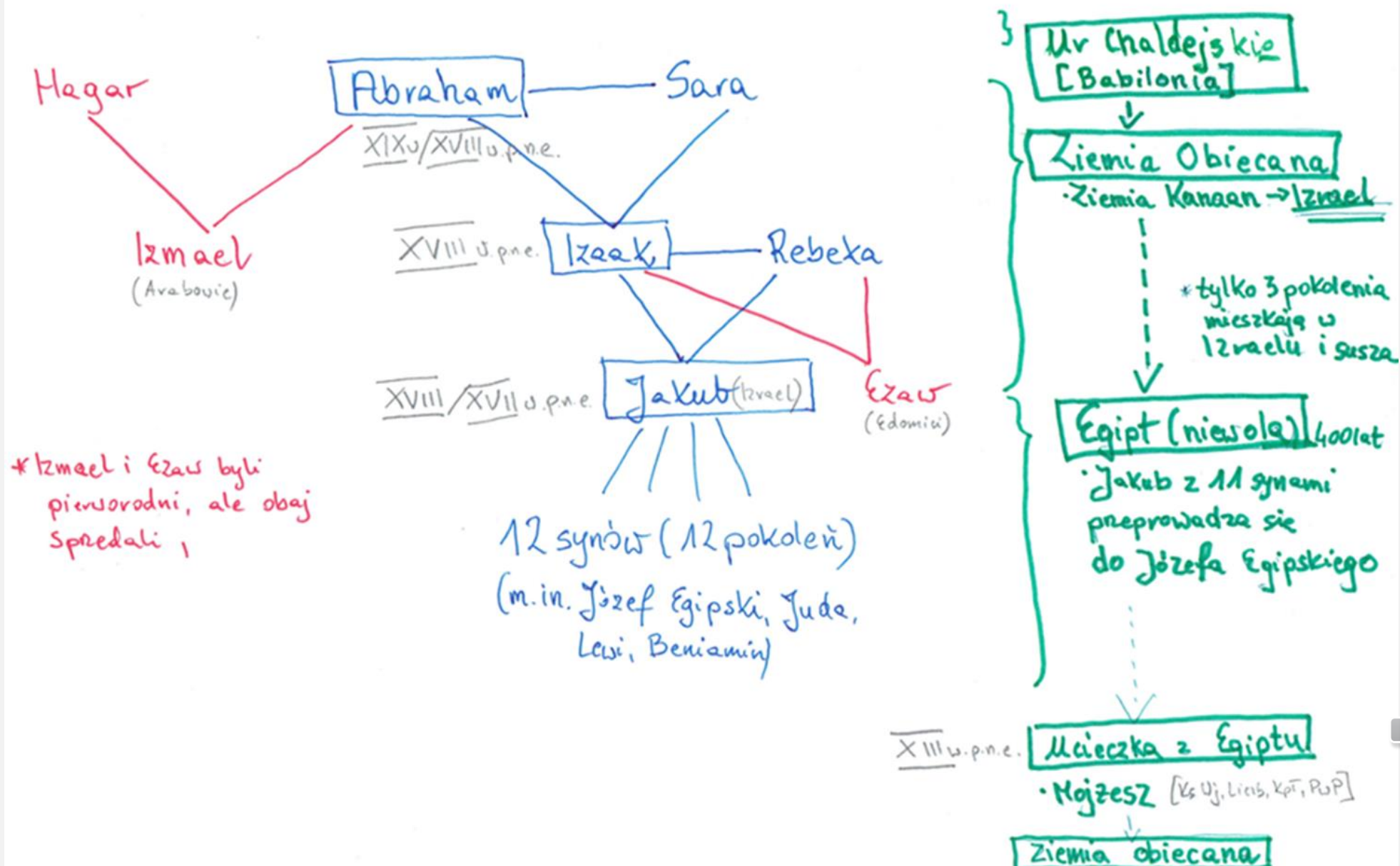
- Juda

→ niewola babilońska

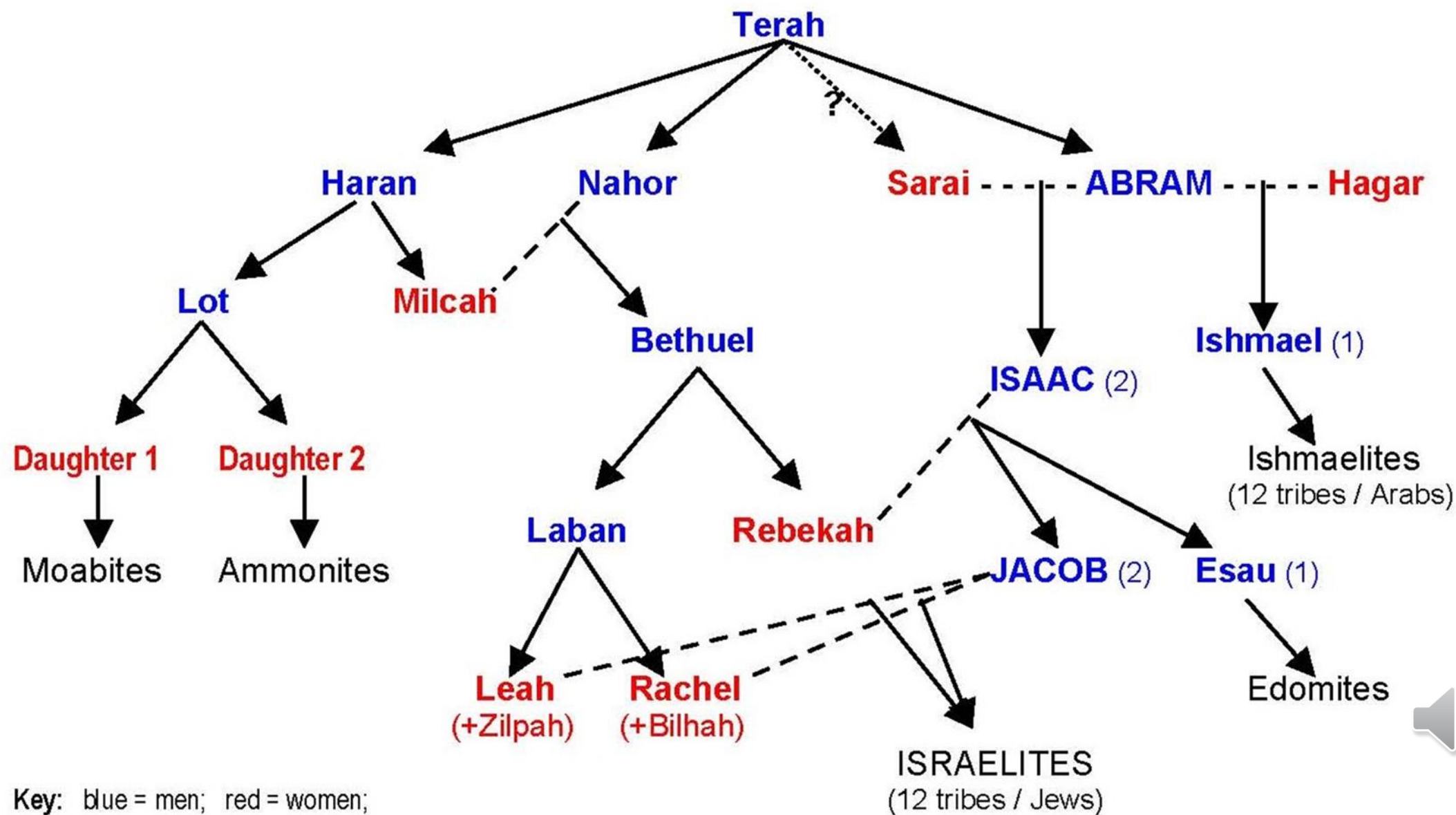
VI w.

[powrót z niewoli, jako lenno]

Księga Rodzaju

Family of Abraham

POWOŁANIE
MAPA

(MESOPOTAMIA IS MODERN DAY IRAQ)

POSSIBLE LOCATION OF THE GARDEN OF EDEN

AREA WHERE THE SUMERIANS LIVED (SOUTHERN MESOPOTAMIA) THE SUMERIANS WERE MERCHANTS AND CRAFTSMEN.

SUMERIANS MADE HOUSES OUT OF DATE PALMS AND REEDS

THE ZIGGURAT AT UR. DEDICATED TO THE SUMERIAN MOON GOD.

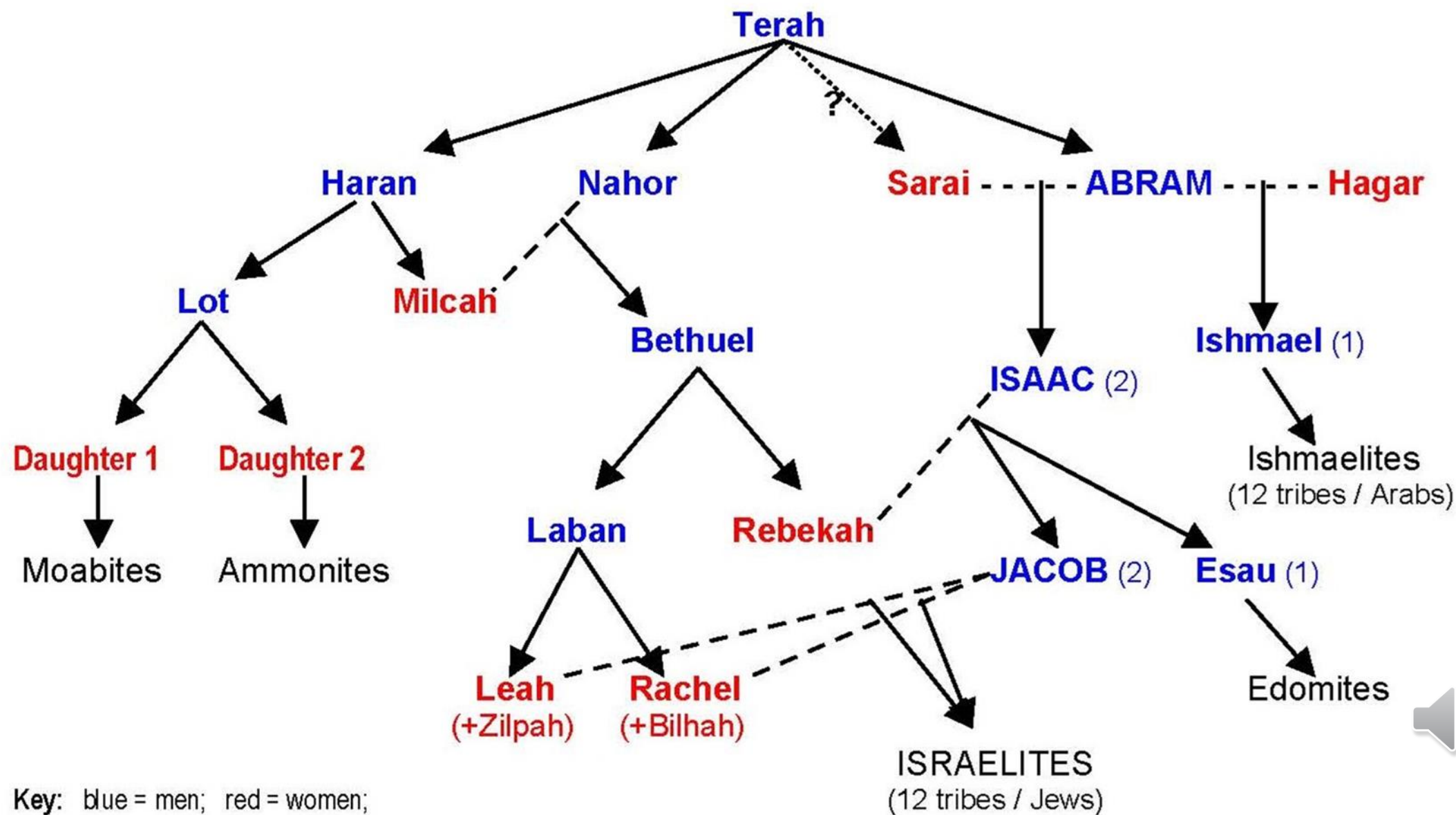
ABRAHAM LEADS HIS PEOPLE AND LIVESTOCK TO CANAAN AND SETTLES IN HEBRON & BEERSHEBA

ROUTE OF ABRAHAM'S FATHER TERAH AND FROM UR TO HARAN

ABRAHAM SARAI LOT DONKEY

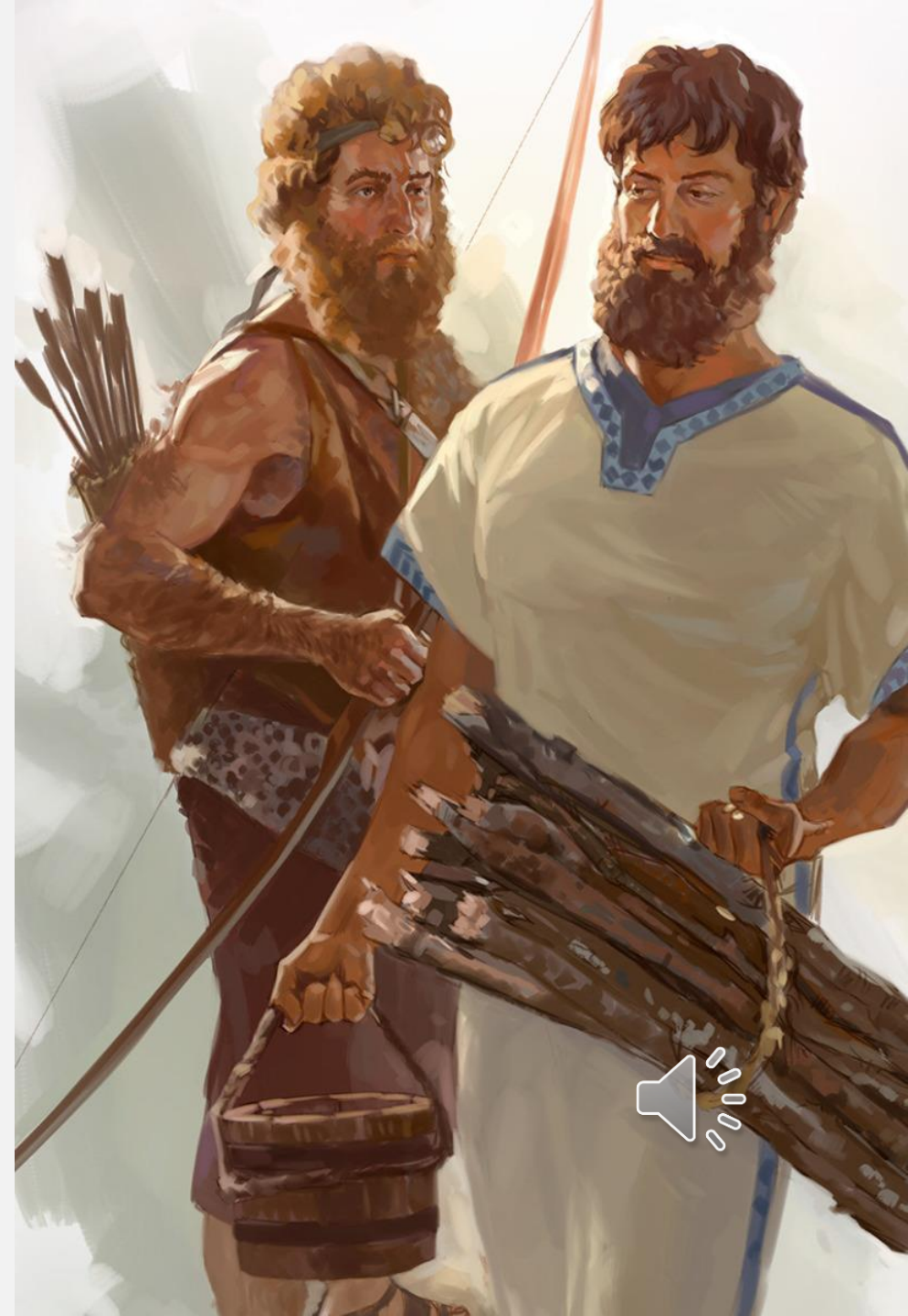

Family of Abraham

BLIŹNIACY: EZAW I JAKUB

- Po śmierci Abrahama Izaak i Rebeka starają się o dziecko, ale siostra Labana była bezpłodna. Izaak modli się do Boga, i Rebeka zachodzi w ciążę bliźniaczą.
- Na świat przychodzą starszy Ezaw („czerwony”) oraz młodszy Jakub. Imię Jakuba oznacza „trzymający za piętę”, co oznacza, że był drugim bliźniakiem.
- Ezaw natomiast urodził się „czerwony cały pokryty owłosieniem”. Czerwony zapewne oznacza rudy kolor włosów, ale jest też hebrajską grą słów. Ezaw zostanie praojcem Edomitów, a po hebrajsku słowo czerwony (hebr. admoni) brzmi podobnie, a wygląda niemal tak samo jak właśnie Edom.

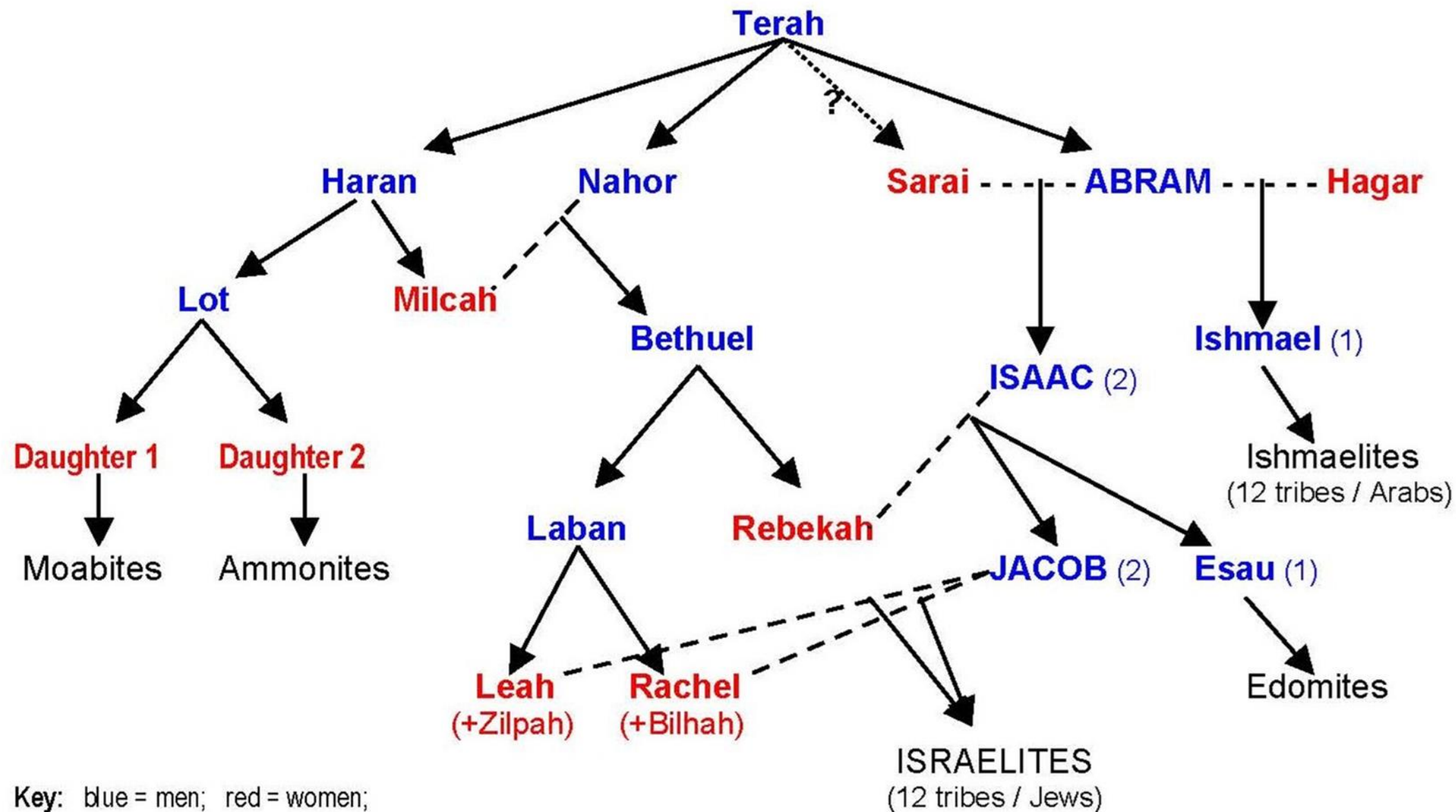

FAWORYZOWANIE

- Gdy chłopcy urodziło się okazało się, że Ezaw jest „zręcznym myśliwym żyjącym na polu”, a Jakub był „spokojny i żył w namiocie”, „miał gładką skórę”. Jakub był więc taki delikatny, był domatorem, dziś byśmy mogli nawet powiedzieć, że był trochę zniewieściały. Ezaw natomiast przejawiał cechy typowo męskie: silny, owłosiony myśliwy. „Izaak kochał Ezawa, bo lubił potrawy z upolowanej zwierzyny, Rebeka natomiast kochała Jakuba”.
- TRAUMA PUPILA

Family of Abraham

Key: blue = men; red = women;
dashes = spouses; arrows = children

EZAW SPRZEDAJE BŁOGOSŁAWIENSTWO ZA MISKĘ SOCZEWICY

- Kiedy bliźniacy dorośli, Ezaw sprzedał swoje pierworództwo za miskę soczewicy.
- Kiedy wrócił zmęczony z pola, poprosił młodszego brata, by go poczęstował potrawą. Jakub się zgodził, ale postawił warunek: „odstąp mi najpierw swój przywilej pierworództwa”. Ezaw bez wahania się zgodził: „Na co mi ten przywilej, skoro umieram z głodu”.
- To pierwsza z dwóch historii tłumacząca, dlaczego to młodszy bliźniak stał się prawowitym dziedzicem

INTRYGA REBEKI I JAKUBA

- Gdy Izaak zestarzał się, chciał przekazać błogosławieństwo dla pierworodnego syna. To było przekazanie dziedzictwa.
- Izaak poprosił Ezawę, by poszedł na łowy i przyrządził jego ulubioną potrawę.
- Rebeka to podsłuchiwała i uknuła intrygę z Jakubem

W MENTALNOŚCI SEMICKIEJ
BŁOGOSŁAWIEŃSTWO
PIERWORODNEGO BYŁO JAK
MATERIALNY PRZEDMIOT, KTÓRY
TYLKO RAZ MOŻNA PRZEKAZAĆ

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO JAK NIEZMAZYWALNA PIECZĘĆ

- Żeby dobrze zrozumieć tamtą intrygę, trzeba poznać mentalność tamtej kultury: błogosławieństwo pierworodnego syna, czyli dziedzica było rozumiane niemal jak przekazanie tego dziedzictwa, czyli majątku. W takim sensie to błogosławieństwo było przekazaniem materialnego przedmiotu, który można przekazać tylko raz.
- Izaak więc po przekazaniu „materialnego przedmiotu” jakim jest błogosławieństwo, nie mógł tego zmienić, ani odwołać. Po prostu przekazał rzecz złodziejowi i było to nieodwołalne.
- Takie błogosławieństwo było rozumiane jak niezmazywalna pieczęć, w innych kulturach moglibyśmy to porównać do tatuażu, który ojciec może wypalić tylko raz swojemu synowi.

KRADZIEŻ BŁOGOSŁAWIEŃSTWA

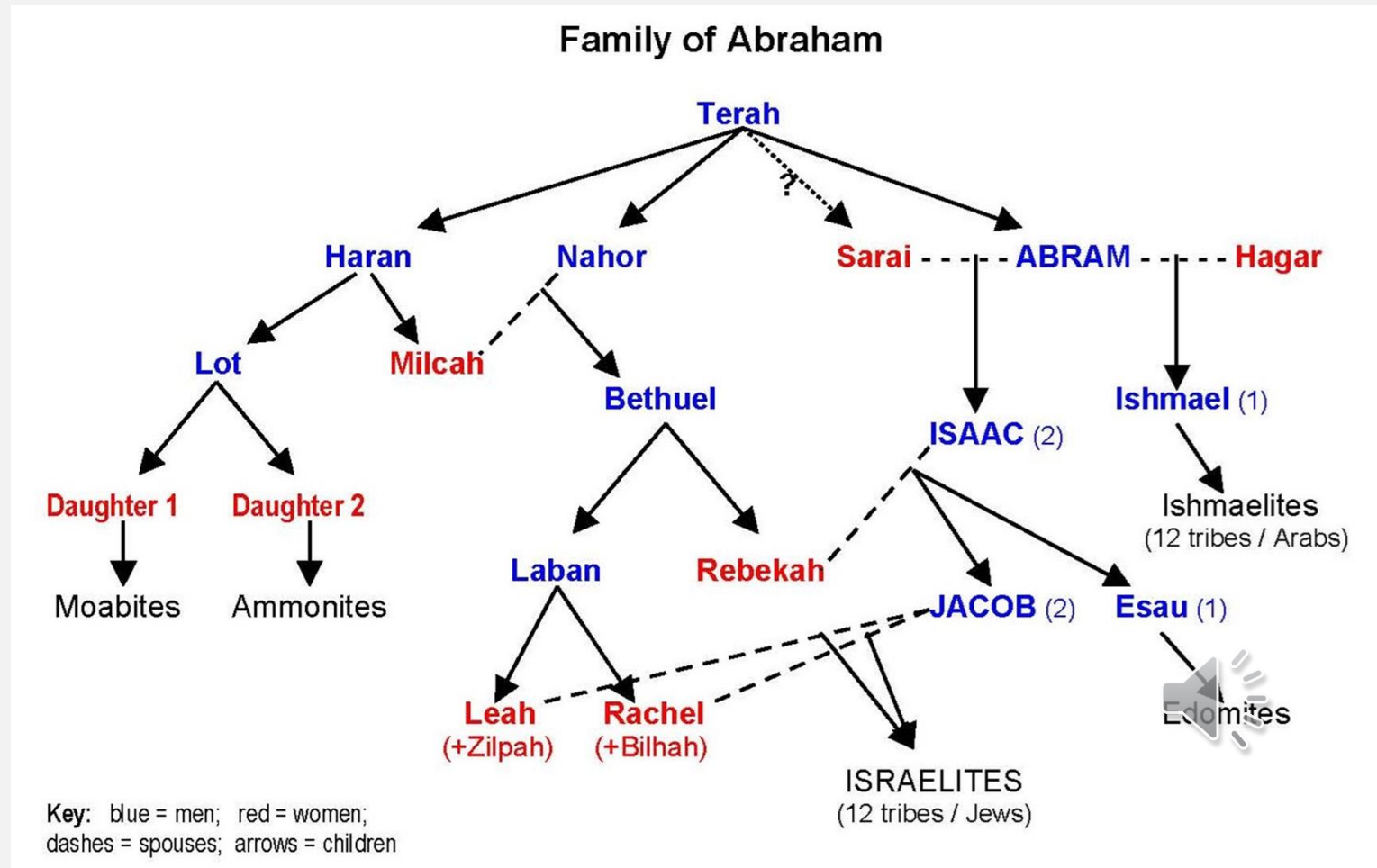
- „Jakub, wszedłszy do swego ojca, rzekł: «Ojcie mój!» A Izaak: «Słyszę; któryś ty jest, synu mój?» Odpowiedział Jakub ojcu: «Jestem Ezaw, twój syn pierworodny. Uczyniłem, jak mi poleciłeś. Podnieś się, siadź i zjedz potrawę z upolowanej przeze mnie zwierzyny, i pobłogosław mi!» Izaak rzekł do syna: «Jakże tak szybko mogłeś coś upolować, synu mój?» A Jakub na to: «Pan, Bóg twój, sprawił, że tak mi się właśnie zdarzyło». Wtedy Izaak rzekł do Jakuba: «Zbliź się, abym dotknąwszy ciebie mógł się upewnić, czy to mój syn Ezaw, czy nie». Jakub przybliżył się do swego ojca Izaaka, a ten dotknąwszy go rzekł: «Głos jest głosem Jakuba, ale ręce - rękami Ezawa!» Nie rozpoznał jednak Jakuba, gdyż jego ręce były owłosione jak ręce Ezawa. A mając udzielić mu błogosławieństwa, zapytał go jeszcze: «Ty jesteś syn mój Ezaw?» Jakub odpowiedział: «Ja jestem». Rzekł więc: «Podaj mi, abym zjadł to, co upolowałeś, synu mój, i abym ci sam pobłogosławił». Jakub podał mu i on jadł. Przyniósł mu też i wina, a on pił. A potem jego ojciec Izaak rzekł do niego: «Zbliź się i pocałuj mnie, mój synu!» Jakub zbliżył się i pocałował go. Gdy Izaak poczuł woń jego szat, dając mu błogosławieństwo.” (Rdz 27, 18-27)

EZAW CHCE ZABIĆ JAKUBA

- Jakub ucieka do Charanu do brata Rebeki Labana.
- Izaak błogosławi Jakubowi i chce, by przestrzegał **zakazu małżeństw mieszanych**, dlatego też chce żeby znalazł żonę w Charanie. (tak jak wcześniej Izaak Rebekę)
- Do dziś niektórzy rabini małżeństwa mieszane nazywają „**cichym holokaustem**”.
- Widząc to Ezaw bierze za żonę Izmaelitkę

POWOŁANIE
MAPA

(MESOPOTAMIA IS MODERN DAY IRAQ)

POSSIBLE LOCATION OF THE GARDEN OF EDEN

AREA WHERE THE SUMERIANS LIVED (SOUTHERN MESOPOTAMIA) THE SUMERIANS WERE MERCHANTS AND CRAFTSMEN.

SUMERIANS MADE HOUSES OUT OF DATE PALMS AND REEDS

THE ZIGGURAT AT UR. DEDICATED TO THE SUMERIAN MOON GOD.

ABRAHAM LEADS HIS PEOPLE AND LIVESTOCK TO CANAAN AND SETTLES IN HEBRON & BEERSHEBA

ROUTE OF ABRAHAM'S FATHER TERAH AND FROM UR TO HARAN

א ת

- W tekście hebrajskim przed kradzieżą błogosławieństwa przed imieniem Ezawa pojawia się nieprzetłumaczalne słowo א ת (alef taf), czyli pierwsza i ostatnia litera alfabetu hebrajskiego, co Septuaginta, (czyli greckie tłumaczenie Tanach,) przetłumaczy na Alfę i Omegę. Jezus o sobie powie: „Ja Jestem Alfa i Omega, Początek i Koniec”. א ת są więc Bożym znakiem, oznaczeniem, „pomazaniem”. Po kradzieży błogosławieństwa א ת znikną sprzed imienia Ezawa, a pojawią się przed imieniem Jakuba.

SEN JAKUBA (Z BEER-SZEBY DO CHARANU)

- „We śnie ujrzał drabinę opartą na ziemi, sięgającą swym wierzchołkiem nieba, oraz aniołów Bożych, którzy wchodzili w górę i schodzili na dół. A oto Pan stał na jej szczycie i mówił: «Ja jestem Pan, Bóg Abrahama i Bóg Izaaka. Ziemię, na której leżysz, oddaję tobie i twemu potomstwu. A potomstwo twoje będzie tak liczne jak proch ziemi, ty zaś rozprzestrzenisz się na zachód i na wschód, na północ i na południe; wszystkie plemiona ziemi otrzymają błogosławieństwo przez ciebie i przez twych potomków. Ja jestem z tobą i będę cię strzegł, gdziekolwiek się udasz; a potem sprowadzę cię do tego kraju. Bo nie opuszczę cię, dopóki nie spełnię tego, co ci obiecuję» (Rdz 28, 12-15).
- Z kamienia na którym spał Jakub uczynił ołtarz, a miejsce nazwał Betel , tzn. Dom Boży.
- Czym jest drabina Jakuba?

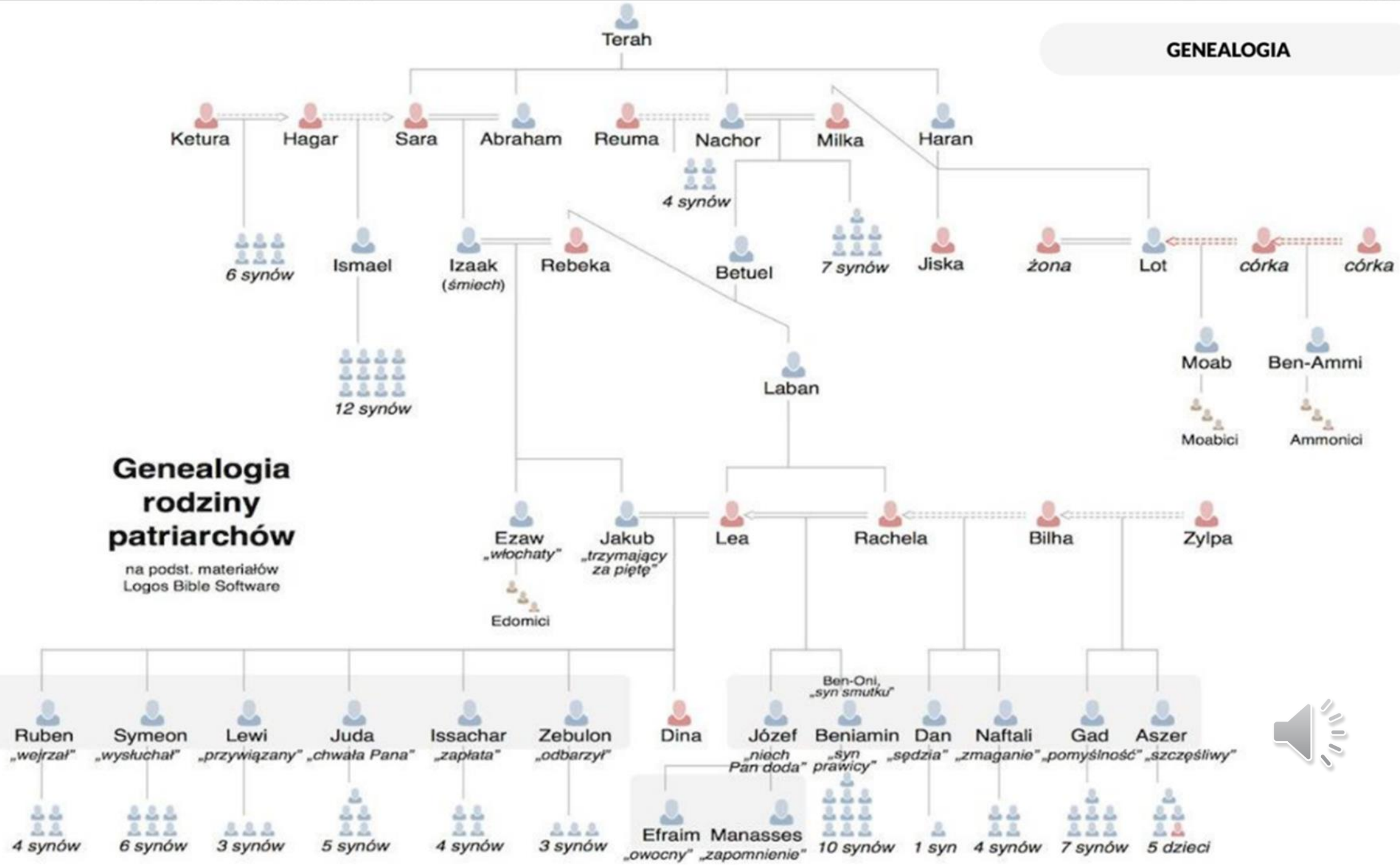

Genealogia rodziny patriarchów

na podst. materiałów Logos Bible Software

12 plemion Izraela

JAKUB SPOTYKA W CHARANIE LABANA (BRAT REBEKI)

- Jakub kiedy dotarł do Charanu spotkał pasterzy Labana. Kiedy przyszła Rachela, córka Labana, Jakub napoił jej trzodę (odwrotnie niż Rebecka, która napoiła sługę Abrahama i jego trzodę), „a potem ucałował Rachelę i rozplakał się na głos”. Podobnie jak jego ojciec zakochał się od pierwszego wejrzenia w Rebecę, gdy ją do Hebronu przyprowadził sługa Abrahama, tak Jakub w Charanie od razu zakochał się w Racheli.
- Gdy Laban usłyszał, że w Charanie jest jego siostrzeniec, wybiegł mu na spotkanie, ucałował i wprowadził do swego domu. Laban miał dwie córki: starszą Leę, która miała jakąś chorobę oczu (być może dlatego nie mogła znaleźć sobie męża) oraz Rachelę, w której Jakub się zakochał. Jakub zaczął służyć Labanowi. Brat jego matki zapytał się go, jakiej chce zapłaty za swoją służbę.
- „Chwytający za piętę” odpowiedział: „Będę ci służył przez siedem lat za twą młodszą córkę”. Umowa została zawarta. Po siedmiu latach pracy Jakub upomniał się o ślub z Rachelą i wtedy Laban zrobił podstęp.

MOHAR – ZAPŁATA ZA PANNĘ MŁODĄ

- Chodziło o to, że Jakub jeśli chciał ożenić się z Rachelą musiał zapłacić tzw. mohar מוהר (a nie miał żadnych pieniędzy, bo przecież uciekł z domu).
- Mohar to była tradycyjna zapłata uwarunkowana prawnie, którą pan młody musiał zapłacić swojemu przyszłemu teściowi za jego córkę. Można powiedzieć, że to taka odwrotność posagu.
- Laban więc umówił się z Jakubem, że skoro nie ma pieniędzy, to odpracuje mohar przez siedem lat. Po siedmiu latach pracy Jakub upomniał się o ślub z Rachelą i wtedy Laban zrobił podstęp.
- W islamie mohar jest znany jako (mahr).

LEA I RACHELA

- „Wtedy Laban, zaprosiwszy wszystkich mieszkańców tej miejscowości, wyprawił ucztę. A gdy był wieczór, Laban wziął córkę swą Leę i wprowadził ją do Jakuba, i ten zbliżył się do niej. Dał też Laban tej córce swej niewolnicę Zilpę.
- Rano Jakub zobaczył, że ma przed sobą Leę. Rzekł więc do Labana: «Cóż mi uczyniłeś? Czyż nie za Rachelę ci służyłem? Czemu mnie oszukałeś?» Laban odpowiedział: «Nie ma tu u nas zwyczaju wydawania za mąż [córkę] młodszej przed starszą. Bądź przez tydzień z tą, a potem damy ci drugą, za którą jednak będziesz u mnie służył jeszcze siedem następnych lat». Jakub przystał na to i był przez tydzień z tą. Potem Laban dał mu córkę swą, Rachelę, za żonę. Racheli dał Laban również niewolnicę Bilhę, aby jej usługiwała.
- Jakub więc zbliżył się do Racheli i kochał ją bardziej niż Leę. I pozostał na służbie u Labana przez siedem następnych lat.”

ZASŁANIANIE TWARZY

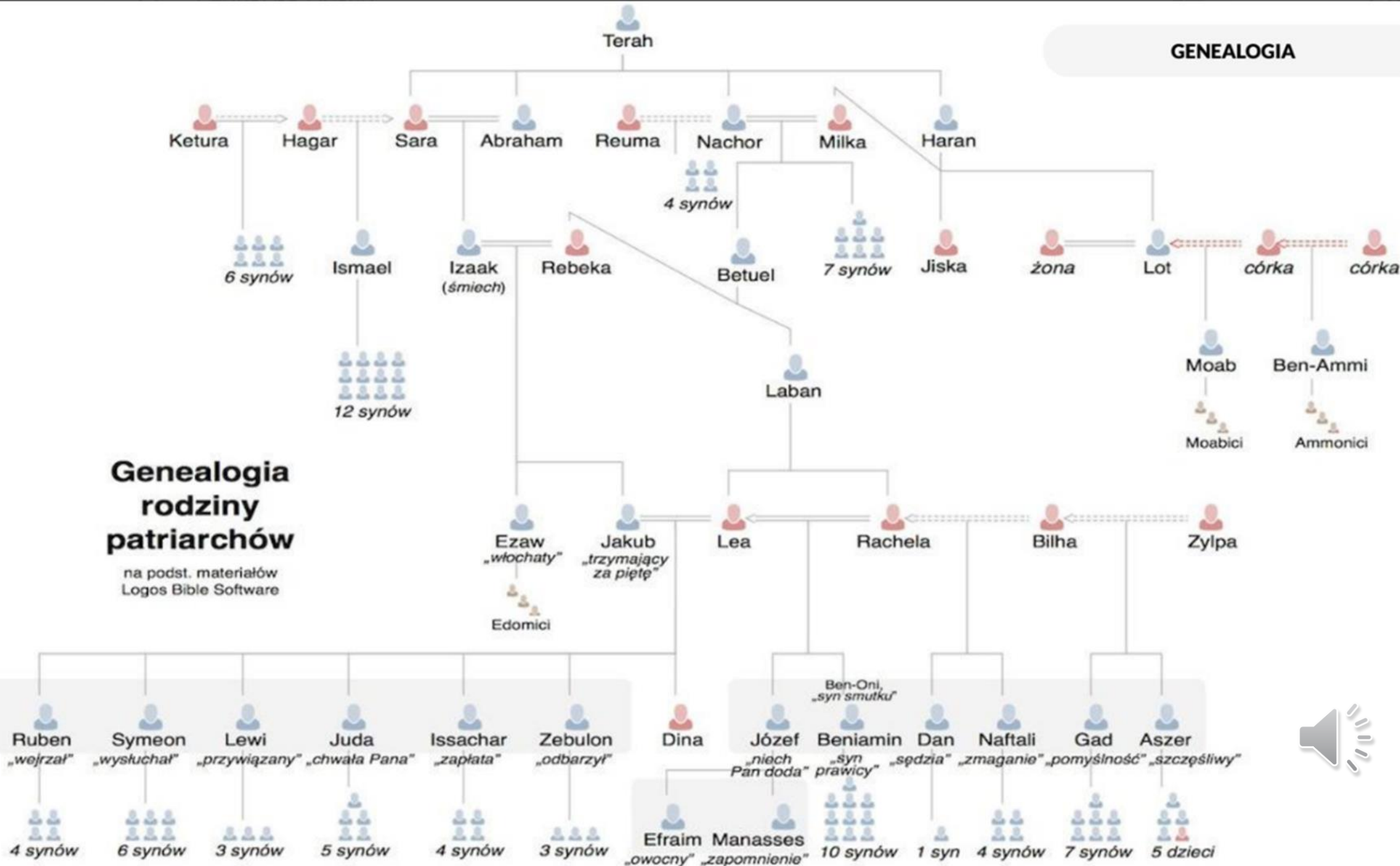
- Dziś powszechnie stosowane w islamie, czyli w narodzie semickim pochodzącym od Izmaela.
- Współcześnie przed ceremonią Żydzi aszkenazyjscy mają zwyczaj, aby pan młody zakrył twarz panny młodej (zwykle welonem), a często odmawia się za nią modlitwę opartą na słowach wypowiedzianych do Rebeki w Księdze Rodzaju 24:60 .
- Rytuał zasłaniania twarzy znany jest w języku jidysz jako badeken . Podawane są różne powody zasłaniania twarzy i ceremonii, powszechnie akceptowanym powodem jest to, że przypomina ona Żydom, jak Jakub został oszukany przez Labana, aby poślubił Leę przed Rachelą, ponieważ jej twarz była zakryta welonem

GENEALOGIA

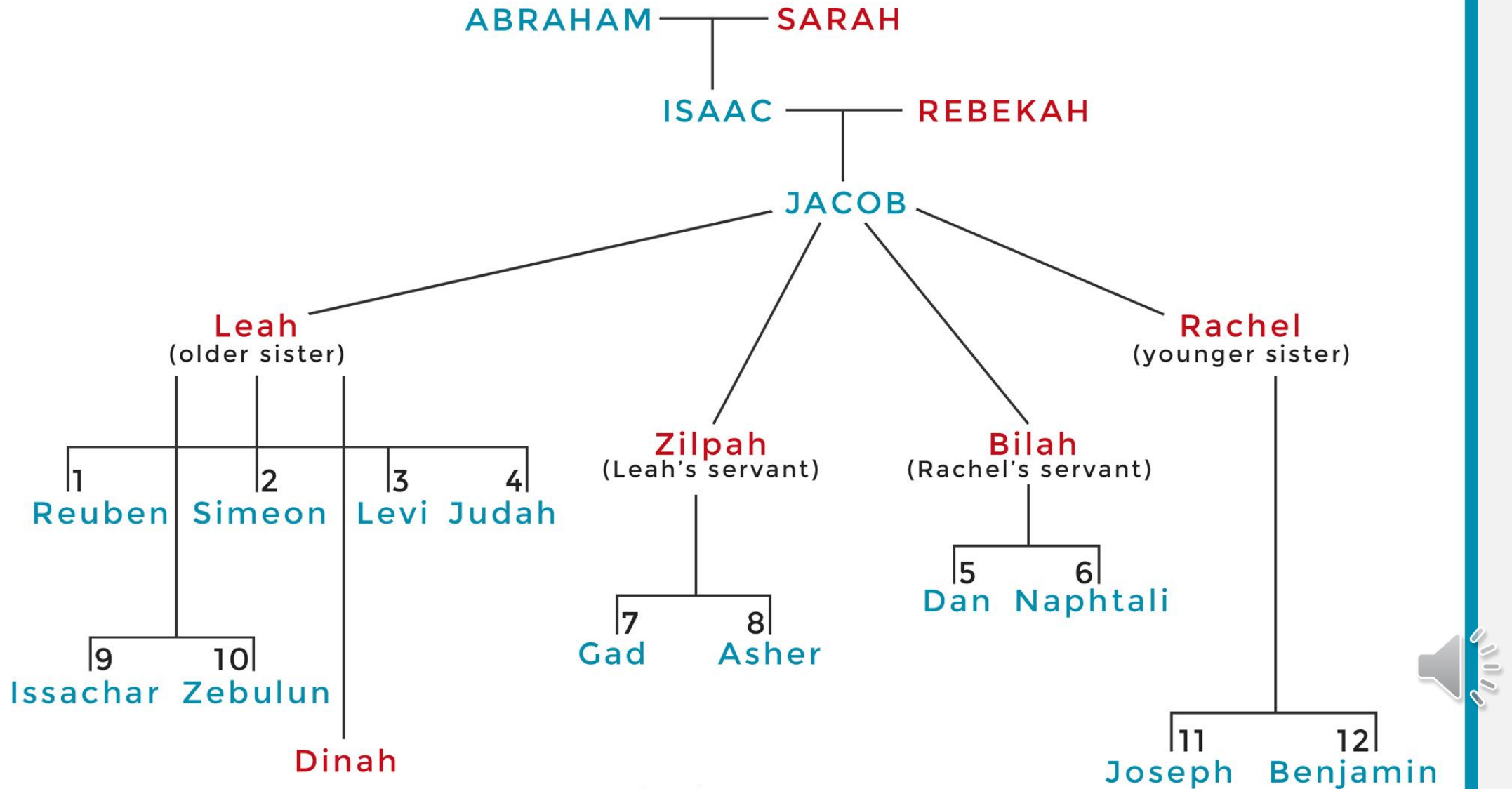
Genealogia rodziny patriarchów

na podst. materiałów Logos Bible Software

12 plemion Izraela

12 TRIBES OF ISRAEL

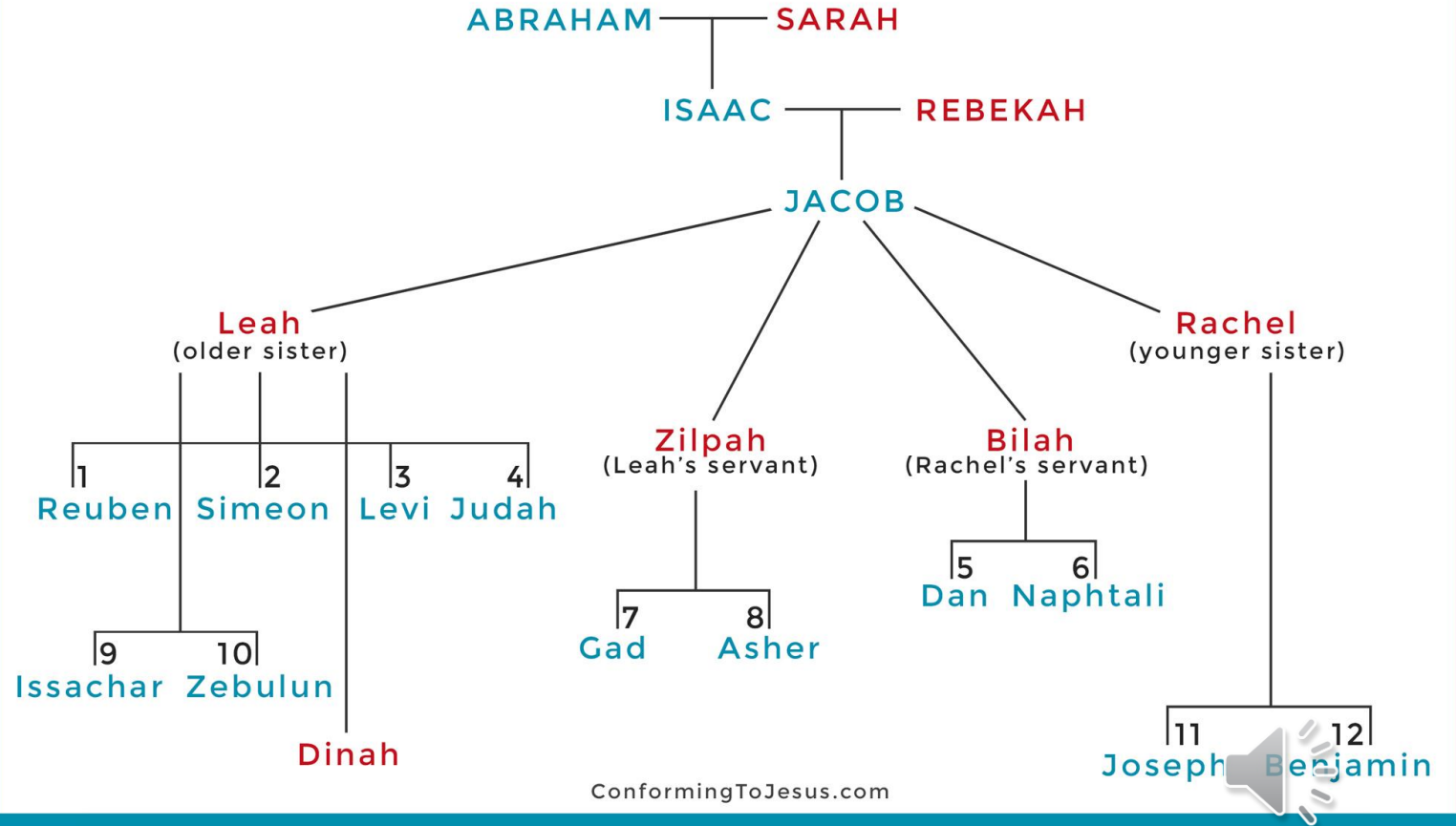

THE TWELVE TRIBES OF ISRAEL

Around 1200-1050 B.C.
(according to the Book of Joshua)

12 TRIBES OF ISRAEL

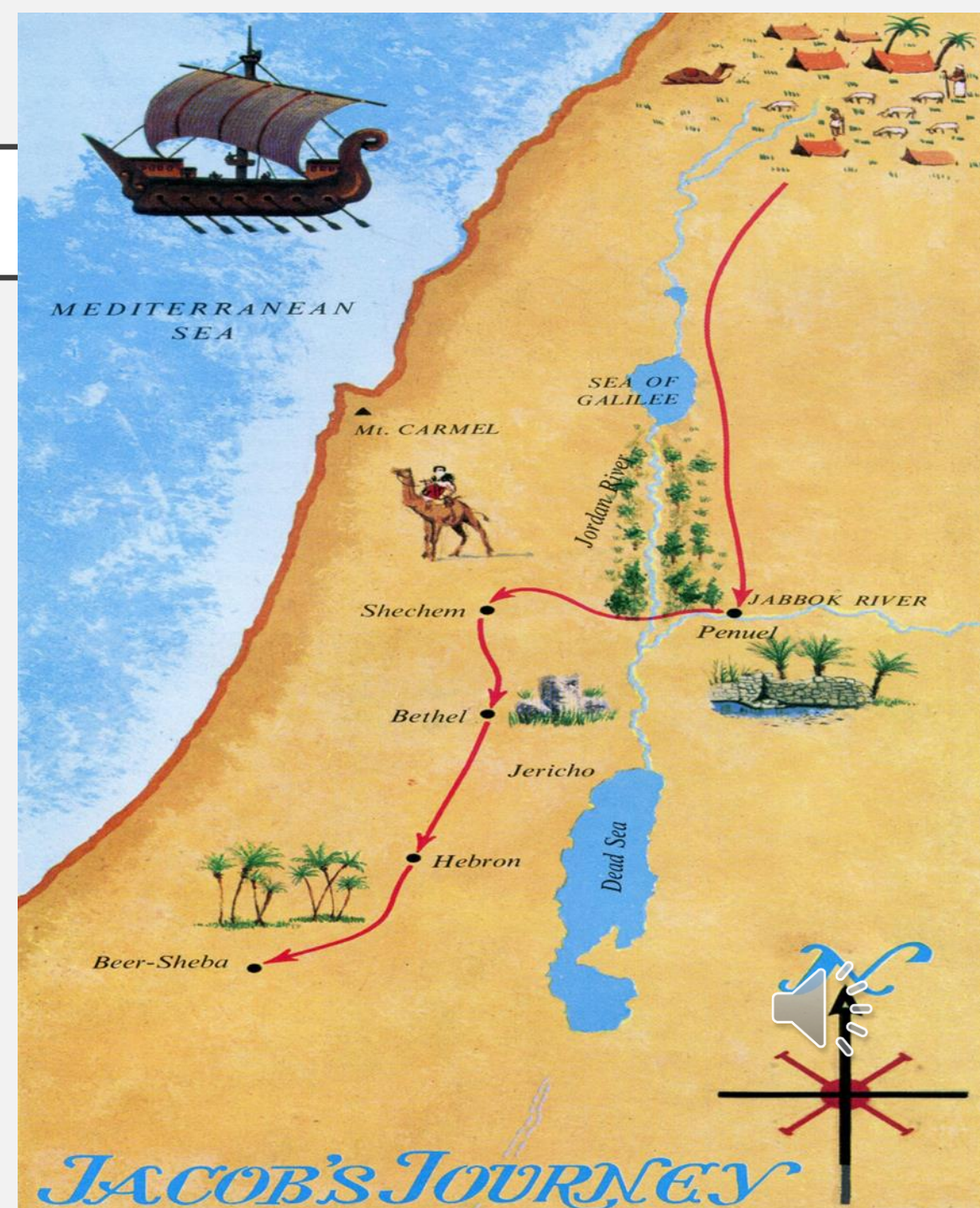
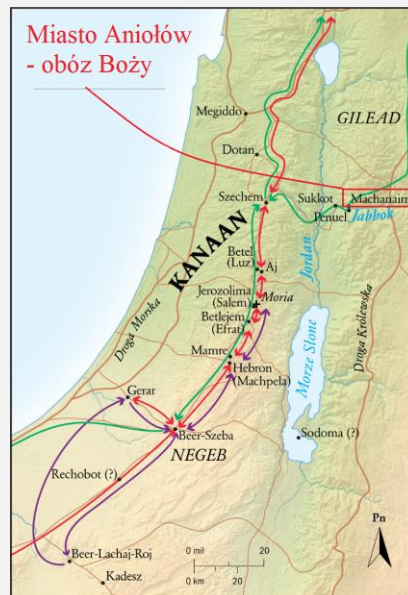
UCIECZKA Z CHARANU OD LABANA

- Kiedy minęło 7 lat pracy za Leę, kolejne 7 za Rachełę, Jakub spłacił długi, ale nie miał żadnego swojego majątku, więc pracował jeszcze 6 lat.
- Potem robi szwindel z owcami cętkowanymi i w tajemnicy ucieka od Labana.
- Laban ich dogania, i przeszukuje obóz.
- Pojednanie z Labanem.

STRACH PRZED ŚMIERCIA

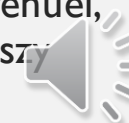
- Posłowie informują o 400 ludziach Ezawa, którzy idą w ich kierunku.
- Jakub wysłał kolejne „transze” darów.

WALKA Z BOGIEM

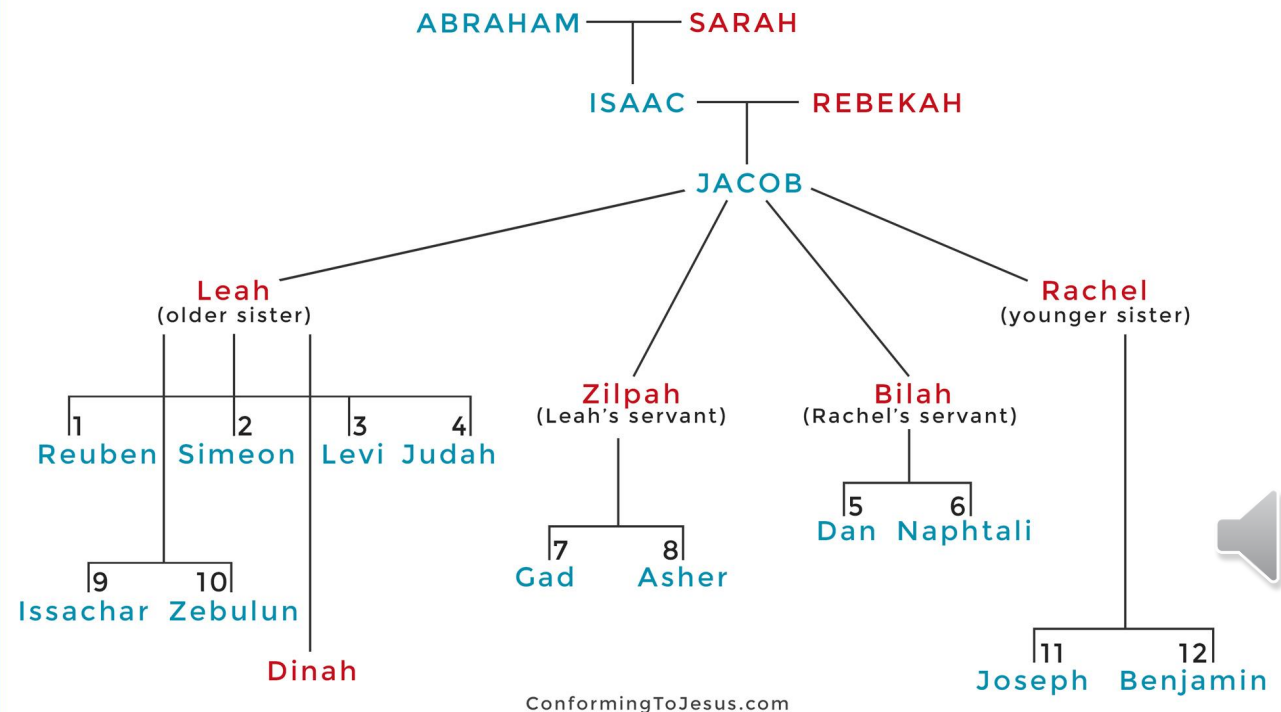
- „Gdy zaś wrócił i został sam jeden, ktoś zmagał się z nim aż do wschodu jutrzeńki, a widząc, że nie może go pokonać, dotknął jego stawu biodrowego i wywichnął Jakubowi ten staw podczas zmagania się z nim. A wreszcie rzekł: «Puść mnie, bo już wschodzi zorza!» Jakub odpowiedział: «Nie puszczę cię, dopóki mi nie pobłogosławisz!» Wtedy [tamten] go zapytał: «Jakie masz imię?» On zaś rzekł: «Jakub». Powiedział: «Odtąd nie będziesz się zwał Jakub, lecz Izrael, bo walczyłeś z Bogiem i z ludźmi, i zwyciężyłeś». Potem Jakub rzekł: «Powiedz mi, proszę, jakie jest Twe imię?» Ale on odpowiedział: «Czemu pytasz mnie o imię?» - i pobłogosławił go na owym miejscu. Jakub dał temu miejscu nazwę Penuel, mówiąc: «Mimo że widziałem Boga twarzą w twarz, jednak ocaliłem me życie». Słońce już wschodziło, gdy Jakub przechodził przez Penuel, utykając na nogę. Dlatego Izraelici nie jadają po dzień dzisiejszy ścięgna, które jest w stawie biodrowym, gdyż Jakub został porażony w staw biodrowy, w to właśnie ścięgno.” Rdz 32, 25-33

JAKUB → IZRAEL

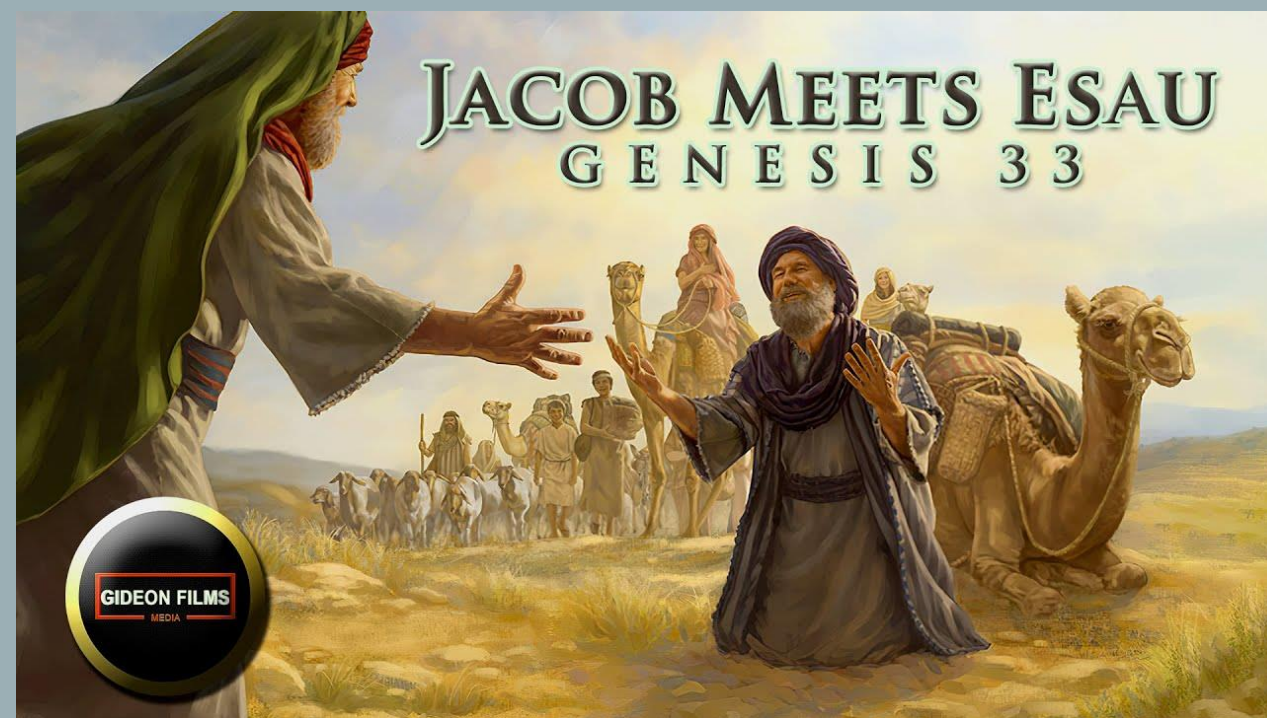

12 TRIBES OF ISRAEL

POJEDNANIE BLIŹNIAKÓW

- Nazajutrz, po walce z aniołem dochodzi do bardzo wzruszającej sceny. Po dwudziestu latach bliźniacy się spotykają i Ezaw wybacza Jakubowi: „Ezaw pośpieszył na spotkanie i objąwszy go za szyję, ucałował go, i roz płakali się obaj”. (Rdz 33, 4). Jakub więc był pogodzony zarówno z Labanem jak i Ezawem. Ezaw wrócił potem do Seiru i tam dał początek narodowi Edomitów.
- Jakub wyrusza do Sukkot, gdzie się osiedlił.
- Z Sukkot wyruszył do Sychem.

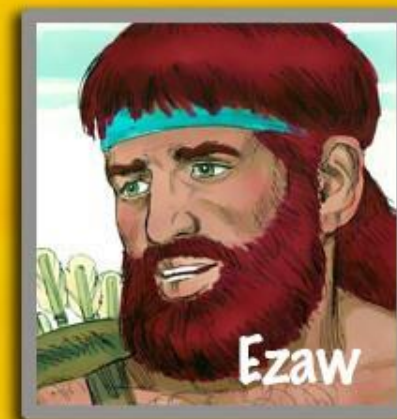
Sukkot

Potok Jabbok

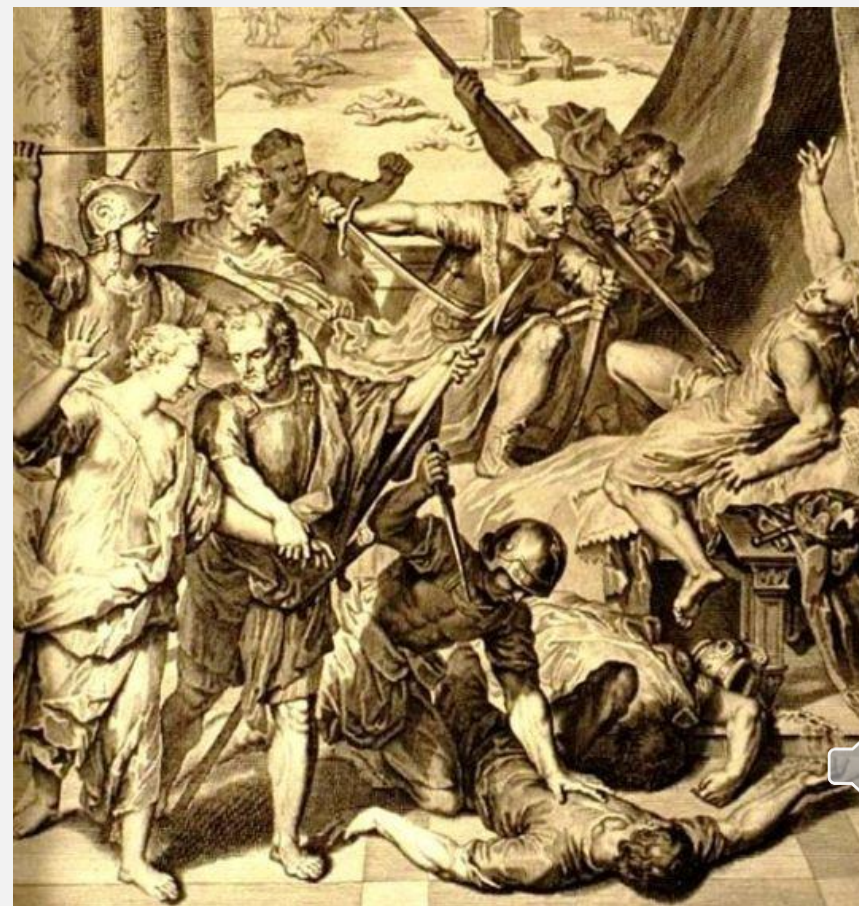
Sychem

Ziemia Edomu

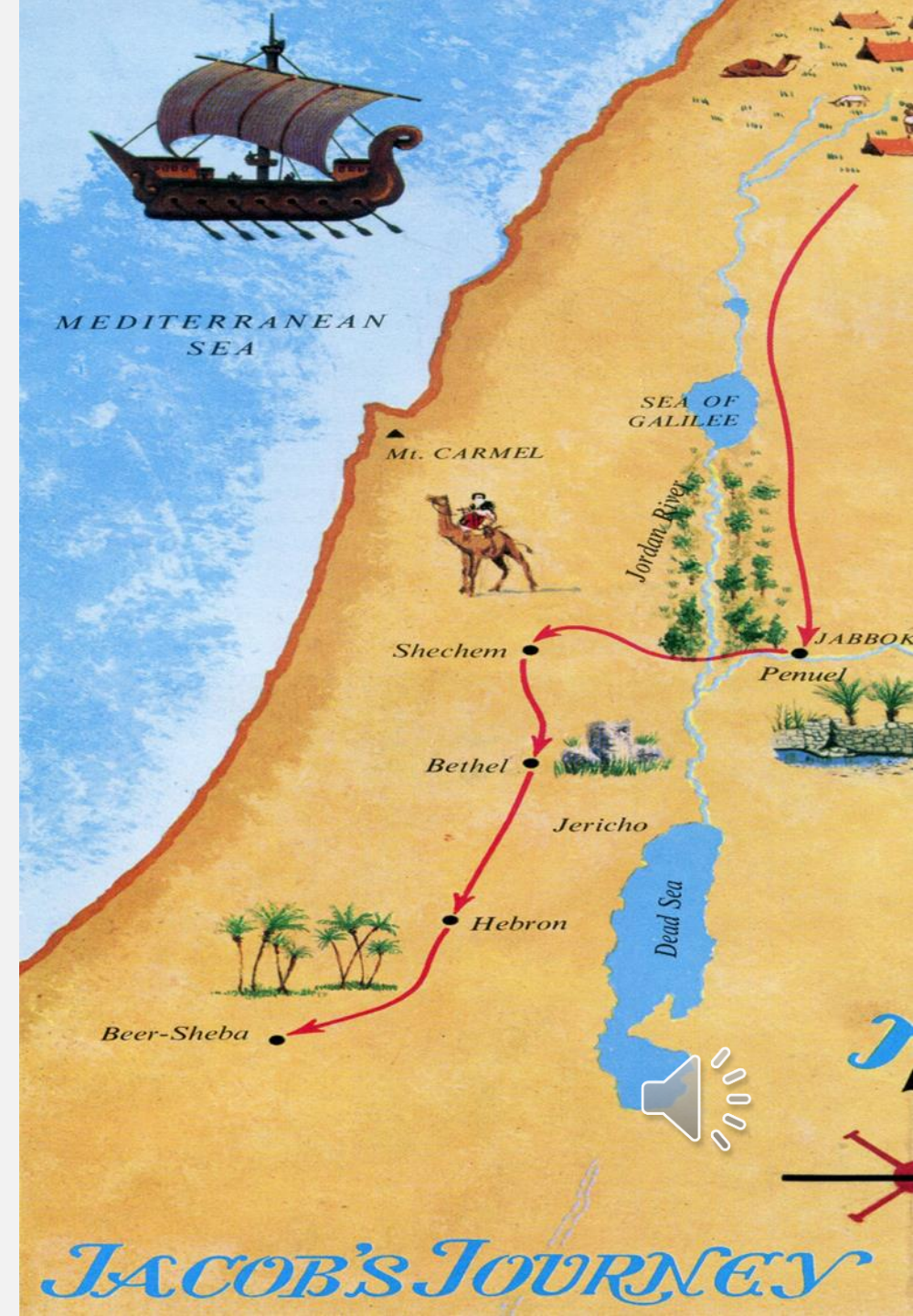

SYCHEM – GWAŁT NA DINIE I ZEMSTA SYMEONA I LEWIEGO

ŚMIERĆ RACHELI W DRODZE DO BETLEJEM

1. Beer-Szeba (ucieczka do Labana)
2. Betel (sen)
3. Charan (małżeństwa)
4. Penuel (walka z aniołem)
5. Sukkot (rozbicie namiotów)
6. Sychem (gwałt Diny)
7. Betel
8. (śmierć Racheli) Betlejem
9. Hebron (Mamre)

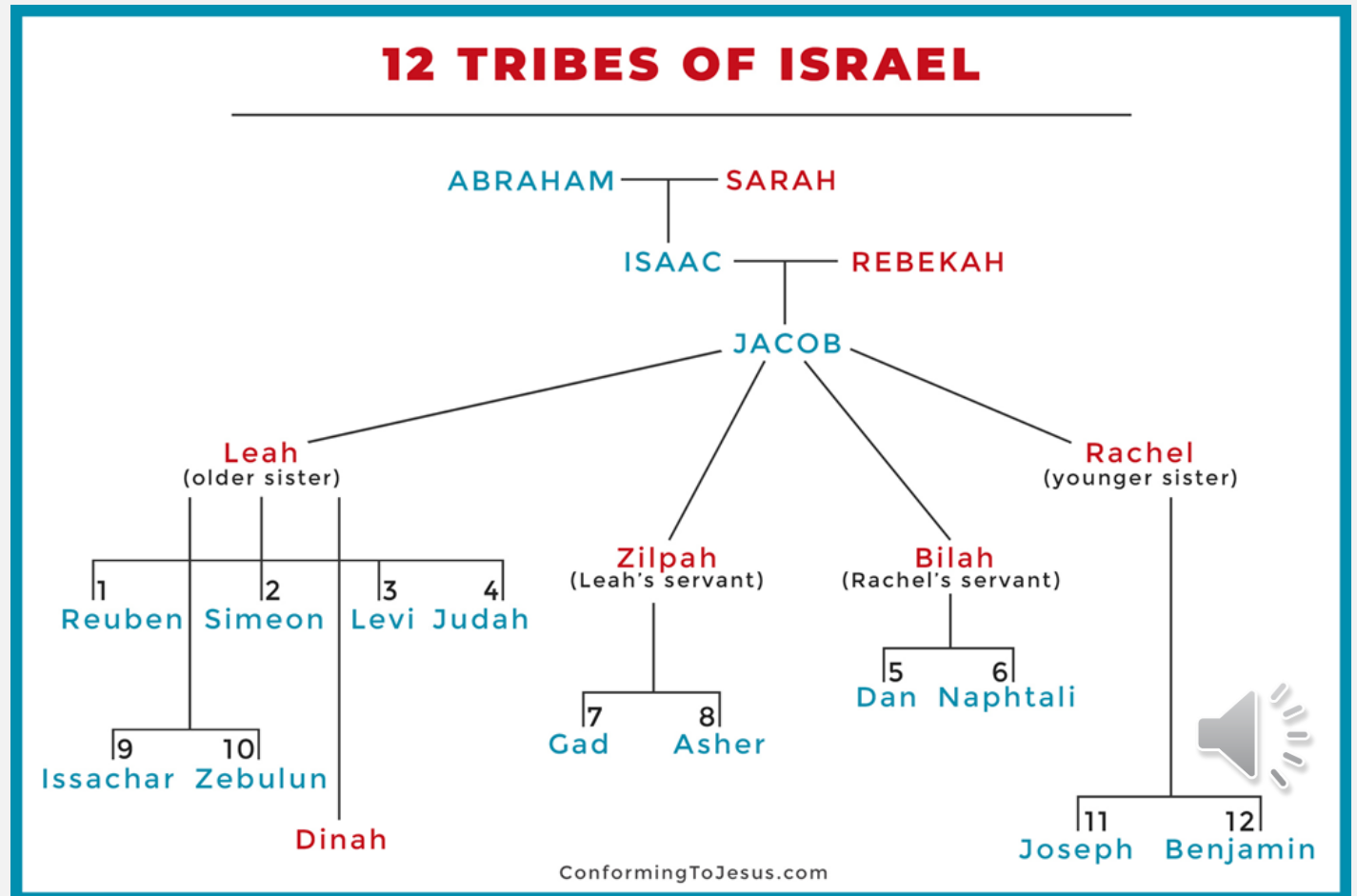

ŚMIERĆ RACHELI
PO URODZENIU
BENIAMINA

RUBEN I JÓZEF

- Po śmierci Racheli, Ruben miał romans z Bilhą, czyli niewolnicą Racheli, drugorzędną żoną swojego ojca. Tak więc poza pochodzeniem od niekochanej Lei i historią z mandragorami, romans z macochą, ostatecznie przekreśliły Rubena jako pierworodnego.
- Jakub swoje ojcowskie serce w całości oddał Józefowi i tak go faworyzował, jak go faworyzowała matka Rebeka. Józefa jednak od śmierci z rąk braci uratuje właśnie Ruben, ale o tym w następnym rozdziale.
- Ruben (1. od Lei 2. mandragory 3. romans)

DALSZE LOSY JAKUBA

- Dalsze losy Jakuba poznajemy w historii jego ulubionego syna Józefa, którego faworyzuje.
- Józef zostaje sprzedany przez swoich przyrodnich jako niewolnik i trafia do Egiptu
- Jakub jako staruszek przeprowadza się z synami do Egiptu i tam umiera
- Do umierającego, niewidomego Jakuba, Józef przyprowadza swoich dwóch synów Manasses i Efraima, których Jakub adoptuje, co oznacza, że będą dziedziczyć na równych prawach, co bracia Józefa. W Izraelu nie będzie dzielnic i plemienia (pokolenia) Józefa, ale w jego miejsce będą dwa: Manasses i Efraima. (Lewici nie będą mieć ziemi, więc się wyrówna)
- Był to przedostatni przejaw jak Jakub faworyzował Józefa.
- Jakub robi drugą dziwną rzecz: najpierw błogosławi młodszego Efraima, co wydawało się Józefowi nieestosowne, dlatego próbował przełożyć rękę niewidomego ojca z głowy młodszego syna, ale Jakub mu na to nie pozwolił. Ewidentnie Jakub nawiązuje do sceny, kiedy on sam wykradł błogosławieństwo swojemu starszemu bliźniakowi Ezawowi i oszukał niewidomego ojca Izaaka.

JAKUB ADOPTUJE I ODWROTNIE
BŁOGOSŁAWI SYNÓW JÓZEFA: EFRAIMA I
MANASSESA

TESTAMENT JAKUBA W EGIPCIE

- Kiedy do umierającego w Egipcie Jakuba przychodzą pozostali synowie, każdego z nich pobłogosławi.
- Szczególnie czule pobłogosławi Józefowi i Benjaminowi, czyli synom Racheli, ale błogosławieństwo pierworodne otrzyma Juda, czyli czwarty syn Lei.

RUBEN – NIECHCIANY PIERWORODNY

- Kilku synów umierający Jakub zbeszta: Symeonowi i Lewiemu wypomni rzeź w Sychem po gwałcie Diny (Symeon i Lewi to byli kolejno 2. i 3. syn Jakuba i Lei)
- Ale najbardziej dostanie się Rubenowi, czyli pierworodnemu Jakuba i Lei.
- Jakub wypomni mu romans z Bilchą, niewolnicą Racheli i drugorzędną żoną Jakuba, z którą Jakub miał synów Dana i Neftalego.
- Poza tym Jakub nie lubił Rubena, ponieważ był synem Lei, której Jakub nie kochał i ożenił się z nią przez podstęp Labana.
- Ponad to Ruben znalazł bezcenne mandragory, (które miały cudownie leczyć bezpłodność) i dał je swojej matce Lei, która już miała 4 synów, a nie niepłodnej Racheli. Lea urodziła potem dwóch synów (Issacha i Zebulona).
- (Ale to Ruben próbował uratować Józefa ze studni i był w stanie poświęcić swoich dwóch synów, gdyby Benjaminowi coś się stało w drodze do Egiptu)
- **Jakub więc dwukrotnie nawiązuje do kradzieży błogosławieństwa Ezawowi**, którego dopuścił się wiele lat wcześniej: najpierw błogosławiąc Efraima przed Manassesem, a później besztając pierworodnego i błogosławiąc czwartego syna Lei, czyli Judę oraz udzielając pięknego błogosławieństwa dwóm pupilom, czyli synom Racheli: Józefowi i Benjaminowi.

KTO WIĘC DOSTANIE BŁOGOSŁAWIEŃSTWO
PIERWORODNEGO SYNA, JEŚLI NIE TRZEJ PIERWSI
SYNOWIE, CZYLI RUBEN, SYMEON I LEWI?

Czwarty, czyli...

JUDA → JUDEA JUDAIZM JUDE (ŻYD)

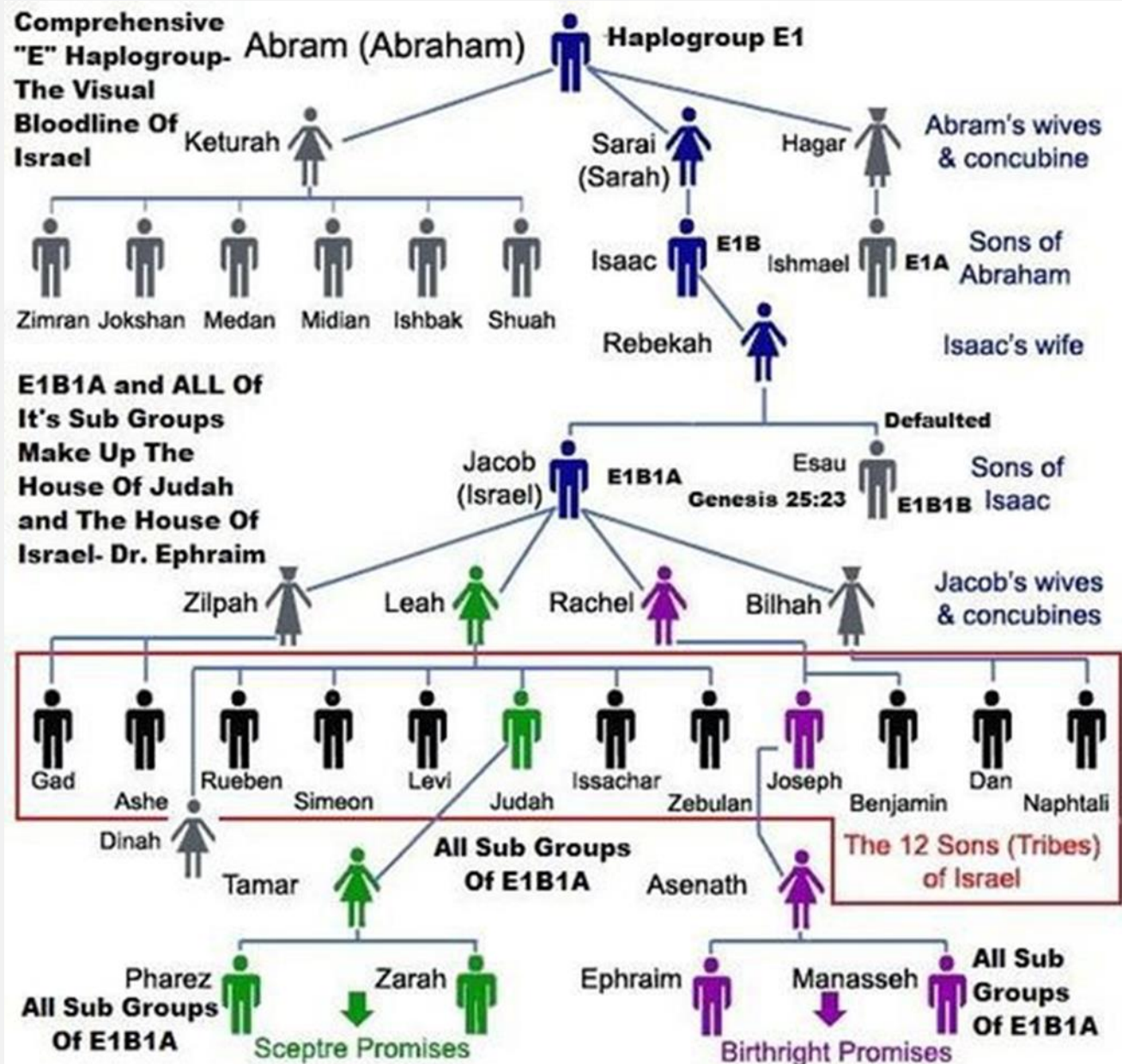
- „Judo, ciebie sławić będą bracia twoi,
twoja bowiem ręka na karku twych wrogów!
Synowie twego ojca będą ci oddawać pokłon!
Judo, młody lwie, na zdobyczy rósć będziesz, mój synu:
jak lew czai się, gotuje do skoku,
do lwicy podobny - któż się ośmieli go drażnić?
Nie zostanie odjęte berło od Judy
ani laska pasterska spośród kolan jego,
aż przyjdzie ten, do którego ono należy,
i zdobędzie posłuch u narodów!
Przywiąże on swego osiołka w winnicy
i źrebię ośle u winnych latorośli.
W winie prac będzie swą odzież,
i w krwi winogron - swą szatę.
Będą mu się iskrzyły6 oczy od wina,
a zęby będą białe od mleka.”

Dynastia króla Dawida będzie pochodzić od Judy.

Proroctwo Mesjańskie, Jezus będzie z rodu Dawida, a więc z pokolenia Judy.

Asyria zniszczy 10 plemion, przetrwa tylko Juda i Benjamin (król Saul, św. Paweł)

PO ŚMIERCI JAKUB ZOSTAJE
ZABALSAMOWANY I
PRZEWIEZIONY PRZEZ
SYNÓW DO JASKINI MAKPETA

Zabalsamowany Jakub spocznie obok
Abrahama, Sary, Izaaka, Rebeki i swojej
pierwszej żony Lei. Rachela była pochowana w
Betlejem, bo umarła po urodzeniu Beniamina.

GROBOWIEC
PATRIARCHÓW W
HEBRONIE
(ZACHODNI BRZEG
JORDANU)

Abraham kupił jaskinię Makpela na grób dla Sary. Potem zostali tam pochowani inni patriarchowie i ich żony

Dzisiaj nad jaskinią i grobami stoi sanktuarium podzielone na dwie części: synagogę i meczet.

